

Néhány gondolat a bv. vállalatok helyzetéről

A magyar népgazdaságot az elmúlt évben is alacsony szintű növekedés jellemezte. Változatlanul a fizetőképesség fenntartása, az export erőteljes növelése volt a cél. Ezt azonban úgy kellett megvalósítani, hogy a vállalatokat érintő közgazdasági szabályozók az eddiginél nagyobb mértékben adóztatták meg az erőforrásokat. A nehezebb gazdasági körülmények között csak azok a vállalatok tudtak eredményesen gazdálkodni, amelyek növelni tudták piacképességüket.

Természetesen a bv. vállalatokat is érintették és sújtották az ilyen jellegű gazdasági gondok. Nálunk a gazdasági problémák azonban párosultak a fogvatartottak létszámának dinamikus növekedéséből eredő nehézségekkel.

Összegezve a tavalyi gondokat megállapíthatjuk, hogy kiéleződött a teljes körű foglalkoztatásra való törekvés és a hatékony gazdálkodás ellentmondása, mint a bv. munkáltatás specifikuma.

A felvetett nehézségek nagyon konkrét jelenségekben nyilvánultak meg:

- az adójellegű terhek mintegy 57 millió forinttal növekedtek,
- nagy volumenű termékeinknél — mint például a munkaruháknál — számottevően csökkent a rendelésállomány,
- tovább növekedtek az anyagbeszerzési nehézségek, és ez különösen az ágyneműgyártást érintette súlyosan,
- a szériák nagysága csökkent, ez tovább nehezítette az alacsony színvonalú munkaerővel járó betanítási gondokat,
- a külső vállalatok fejlesztési lehetőségei beszűkültek, s így szinte teljesen megszűnt az újabb kooperációk létesítésének lehetősége,
- a kedvezőtlen időjárásból eredő aszálykárok mezőgazdasági vállalatainknál jelentős terméseszköket okoztak,
- a fogvatartottak létszáma 5,2%-kal növekedett, és ez az összetétel további romlásával, pontosabban szakképzetlenségével párosult.

A példaként kiragadott nehézségek közel sem teljeskörűek, de így is mutatják, milyen körülmények között kellett vállalatainknak 1984-ben gazdálkodni, nyereséget realizálni és nem utolsósorban megküzdeni a foglalkoztatás gondjaival.

A fent említett körülmények között végső soron igen tisztas eredményeket értek el vállalataink 1984-ben, bár az átlagszámokon belül a vállalatok differenciálódása igen nagy.

A bv. vállalatok termelése — a népgazdasági átlagot meghaladva — 6,6%-kal növekedett. A népgazdaság számára előállított ipari és mezőgazdasági termékek értéke eléri a 3,4 milliárd forintot. Itt kívánom megemlíteni, hogy a termelési értékbe beszámít a bér munka-tevékenység is, melynek tényleges termelési értéke nem jelenik meg a büntetésvégrehajtás számaiban. Ilyen jellegű tevékenységünk mégis számottevő. Szólni kell a Csepel Autógyárban folyó munkavégzés-

Gabonabetakarítás Baracskán

ről, a Dunai Vasmű számára gyártott vasszerkezeti termékek és az exportra készített sportlabdák gyártásáról is.

A termelés növekedésével együtt nőtt a foglalkoztatottak létszáma. A fogvatartottak 80,8%-a dolgozik, ez 1983-hoz viszonyítva 4,8%-os növekedést jelent. Az összfoglalkoztatáson belül a bv. vállalatoknál elért növekedés üteme pedig 5,2%.

A foglalkoztatás területén 1984-ben sikerült továbblépni, de ami a jövőt illeti, az elért eredmények mellett, mögött súlyos gondok jelentkeznek.

A bv. vállalatok elérték a foglalkoztatás felső határát. Jelenleg nincs mód a munkáltatás bővítésére, sőt 1984-ben egyre erősebben lehetett érezni a „belső munkanélküliséget”, a túlfoglalkoztatást. Éves átlagban 720 fogvatartottnak nem tudunk munkát adni. A foglalkoztatás egyéb lehetőségei is beszűkültek, miután a külső vállalatok beruházási lehetőségeiket technológiai fejlesztésre fordítják, s nem vállalatoknak bv. intézetben belüli telepítésre.

Az intézetben kívül foglalkoztatottak létszáma 1984-ben elérte az ezerhétszázat, de már ezen a területen is jelentkeznek problémák. Egy-egy üzem, különösen szakképzetlen munkaerőből, nagyobb létszámot nem tud fogadni.

Foglalkoztatási gondjaink várhatóan növekednek, sőt az 1985 elején bekövetkezett fogvatartott-létszám emelkedése miatt a helyzet még súlyosbodni is fog.

A foglalkoztatás bővítésére ez idő tájt csak ott lehet gondolni, ahol nagyobb létszámot, egy területen, egyszerűbb betanított munkában tudnak alkalmazni. Ilyen lehetőség elsősorban az alapanyag-kitermelő ágazatoknál (lásd: bányászat) vagy út- és vasútépítési munkáknál adódik. Ezért ezeket a lehetőségeket elsősorban örzésbiztonsági szempontból mihamarabb meg kell vizsgálni.

A vállalatok nyereségüket 2,5%-kal akarták növelni, de ez olyannyira nem sikerült, hogy az előző éves szinthez képest is 1,0%-os lett a lemaradás. A realizált nyereség végezetül 284 millió forintot tett ki, ez viszont három millió forinttal kevesebb, mint amennyi az 1983. évi nyereség volt.

A vállalati terv a nyereség tervezésénél figyelembe vette a gazdálkodást meghatározó szabályozók szigorítását, és ezért a termelési érték tervezett növekedésénél mérsékeltebb emelkedéssel számolt. A realizált nyereség tervezett összegének megállapításánál a vállalatok arra gondoltak, hogy a szabályozóváltozás kihatásaként jelentkező nyereségcsökkenést munkájuk jobb megszervezésével ki tudják gazdálkodni. Sajnos ez nem sikerült teljes egészében, mert az 1983-hoz képest jelentkező költségnövekedés olyan hatalmas terhet jelentett, hogy kigazdálkodása meghaladta a vállalatok erejét.

A gazdasági szabályozók szigorítása elsősorban a béreket terhelő adók összegének növekedésében jelentkezett. Ezek éves kihatása mintegy 37 millió forint. Az így jelentkező költségnövekedéshez még hozzá kell számítani a végrehajtott béremelésekből eredő költségnövekedést, ami további 20 millió forint költségkihatással jár. E két tétel együtt 57 millió forintot jelent, mely összeget még csak tetézi az ipari ágazatban általánosan bevezetett 40 órás munkahét, ami mintegy 2—3%-kal csökkenti az egyébként rendelkezésre álló munkaidőalapot.

Vállalataink képesek voltak a gazdasági szabályozók szigorodása, valamint a gazdálkodást érintő egyéb intézkedések következményeként jelentkező többletköltség-kihatásokat szervezési intézkedésekkel kompenzálni. S így mindössze 3 millió forinttal lett kevesebb a nyereség.

A szabályozórendszer kedvezőtlen hatása mellett negatív gazdasági kihatása van a túlfoglalkoztatásnak is. A munkába állított fogvatartottak létszáma 5,2%-kal növekedett, ugyanakkor a vállalati nyereség az előző évhez viszonyítva közel 1%-kal csökkent. A nyereségcsökkenés tovább rontja vállalataink egyébként is szűkös fejlesztési lehetőségeit. A meglévő technikai színvonal és felszereltség igen alacsony szintű a népgazdasági átlaghoz viszonyítva, és a nyereség még a szinttartást sem teszi lehetővé. Pedig nemcsak a vállalatok technikai színvo-

Konfekcióipari üzem a sopronkőhidai fegyházban

nalát kellene fejleszteni, hanem be kellene ruházni a munkahelyek bővítése érdekében is.

Ezért vállalatainknak a jövőben — a teljes körű foglalkoztatásra való törekvés mellett — fokozott figyelmet kell fordítaniuk a gazdálkodás eredményeinek növelésére.

Az 1984-es év tanulságaként azt a következtetést vonhatjuk le, hogy vállalataink nem azonos módon reagálnak a külső hatásokra, különböző eredményeket mutatnak fel. Ez a tény mutatkozik meg a nyereségek nagy szóródásában is. Így például a Sopronkőhidai Szövőgyár a szigorúbb feltételek és a kedvezőtlen piaci helyzet ellenére is növelni tudta nyereségét. A Börzsöny Vegyipari Vállalat vezetése viszont belenyugodott a kedvezőtlen piaci helyzetbe és nem talált kiutat. Nyereségük olyan alacsony szintre süllyedt, hogy már a vállalat léte, életképessége kérdőjeleződött meg.

A tanulságok sorába tartozik az is, hogy több vállalat labilis, egysíkú termelést folytat, és így nem tudja kivédeni a megrendelés csökkenését, mivel meglévő kapacitása és munkaereje rugalmasan nem konvertálható.

Vállalataink nagy várakozással tekintettek 1985 elé, hiszen már jó ideje köztudott tény a gazdaságirányítás és -szabályozás rendjének változása. Ezt a változást természetesen nem vártuk tétlenül. Az Országos Parancsnokság már az új jogszabályok kialakításának kezdeti szakaszában igyekezett elérni, hogy vállalatainkra speciális szabályok vonatkozzanak.

Az új gazdasági szabályozók a hatékonyság növelésére, az élő- és holtmunka-ráfordítások csökkentésére ösztönöznek. Ezt a célt elsősorban úgy valósítják meg, hogy az igénybe vett erőforrásokat megadóztatják. Az ilyen jellegű szabályozás nem alkalmazható vállalatainknál, mivel ez gátlóan hatna a teljes körű foglalkoztatásra és végső soron versenyképtelenné tenné termelésünket.

Speciális gazdálkodási helyzetünket, annak kényszerpálya jellegét tudomásul vette a Pénzügyminisztérium a szabályozórendszer kialakításánál. Megalapo-

Varróműhely a kalocsai bv. intézetben

zott gazdasági számítások és kemény tárgyalások eredményeként sikerült vállalataink részére olyan adókedvezményeket biztosítani, amelyek számottevően mérséklék hátrányos helyzetünket.

A kedvezmények természetesen nem azt jelentik, hogy gazdaságtalan termelés esetén is életképesek maradnak vállalataink. Változatlanul törekednünk kell a nyereség növelésére, mert a kedvezmények csak így fogják éreztetni pozitív hatásukat. Jövedelemszabályozásunk — megfelelő nyereségszint mellett — lehetővé teszi több új munkahely létesítését, és a meglévő technikai színvonal gyorsabb fejlesztését.

Az 1984. évi tapasztalatok azt mutatják, hogy a vállalati gazdálkodás területén vannak még tennivalók. Így:

- tervszerű és takarékos költséggazdálkodásra kell törekedni,
- a piac jobb feltárásával biztosítani kell kapacitásaink teljes körű kihasználását,
- javítani kell termékeink minőségét és esztétikai színvonalát,
- folyamatos gyártmányfejlesztéssel gondoskodni kell a rendszeres termék-váltásról,
- technológiai rendszerünket folyamatosan igazítani kell a képzetlen munkaerő termelőképességéhez.

Feladataink 1985-ben sem csekélyek, különösen ha figyelembe vesszük az év első két hónapjának kedvezőtlen tapasztalatait. A téli időjárásból adódó energiagondok vállalatainknál is jelentkeztek. A hosszú fagyszünet árbevétel-kiesést okozott az építőipari vállalatoknál, anyagbeszerzési gondok keletkeztek az energiakorlátozások miatt. Nem elhanyagolható probléma mezőgazdasági vállalatainknál az év elején kényszerűségből elmaradt munkák pótlása sem. Ugyanakkor változatlanul emelkedik a fogvatartottak létszáma, és ez egyre súlyosabb foglalkoztatási gondokkal jár.

Ullmann György